

„ Non est mortale quod opto „

Wesalia

Tijdschrift voor plaatselijke Geschiedenis
en Folklore

Orgaan van den Oudheidkundigen Kring
van Wuestwezel

(VERSCHIJNT VIJF MAAL PER JAAR)

Zevende Jaargang

1932

Nr 3

Oudheidkundige Kring van Wuestwezel

EERE-VOORZITTERS :

Baron R. de Kerchove d'Exaerde, Burgemeester van Wuestwezel.

Z. E. H. Raeymaekers, pastoor-deken, Esschen.

VOORZITTER : Jos. Van der Jonckheyd, kosten-drukker.

ONDER-VOORZITTER : Arthur Bosschaerts, schoolhoofd, Gooreind.

SEKRETARIS : Karel Peeters, gemeentearchivaris.

SCHATBEWAARDER : Frans Verstraelen, schoolhoofd.

AFGEVAARDIGDE VAN 'T GEMEENTEBESTUUR : C. Theuns, schepen.

BESTUURSLEDEN :

E. H. J. Van Loenhout, onderpastoor.

Jozef Cools, onderwijzer.

Gustaaf Goris, onderwijzer.

Jozef Van den Zegel, schoolhoofd, Achterbroek.

BESCHERMENDE LEDEN :

Provinciebestuur van Antwerpen.

Gemeentebestuur van Wuestwezel.

Oudheidkundige Kring van Esschen.

Geschied- en Oudheidkundige Kring der Zuiderkempen.

Hoogerw. Mgr. Hoppenbrouwers, prelaat van Grimbergen.

Hoogerw. Mgr. S. Le Grelle, huisprelaat van Z. H. den Paus, Bibliotheek van het Vatikaan, Rome.

Gravin L. du Chastel de la Howardries, Hollain.

P. Vermoelen, oud-lid der Bestendige Deputatie, Hoboken.

J. Schobbens, griffier der provincie Antwerpen.

Petrus Aerden, gemeenteontvanger.

J. Anthonissen, Kruisweg.

J. Berben-Van Beeck, IJzerenweglaan, Hoogboom-Cappellen.

J. F. Bevin, oud-leeraar H. B. S. Bergen op Zoom (Holland).

Alfons Beyers, Dorp, 106.

J. Blicck, Lange Herenthalsstraat, 26, Antwerpen.

J. Boeren, Dorpstraat,

A. Bogaert, gemeentesekretaris, Borgerhout.

Dr. V. Bosschaerts, geneesheer.

Ben. Braeckman, Graaf van Hoornstraat, 52, Antwerpen.

L. Braeckmans, drukker-uitgever, Brecht.

Eerw. Heer Kannunik Broeckx, pastoor-deken, Contich.

E. Brosens, Van Luppenstraat, 11, Antwerpen.

Wed. F. Breugelmans, Handelslei.

W. J. J. C. Bijleveld, archivaris, Leiden (Holland).

E. H. Celens, pastoor, Achterbroek.

E. H. G. Celis, folklorist, Heirnislaan, 5, Gent.

Fr. Claes, conservator Musea «Steen» en «Vleeschhuis», Antwerpen.

Louis Cools, Handelslei,

Armand Cosemans, Boudewijnstraat, 62, Antwerpen.

Jos. Cosemans, De Beuckerstraat, 17, Antwerpen.

R. Cuvillier, IJzerenweglaan, 60, Hoogboom-Cappellen.

Eerw. Zuster M. Damiana, klooster, Desschel.

L. De Bie, « Bloemenhof », Tuinwijk, Eekeren.

R. Debonnaire, tandarts, Merxem.

Gustaaf Deckers, Candidaat-Notaris.

E. H. C. De Clerck, Tolstraat, 54, Antwerpen.

E. H. L. De Coster, pastoor-deken, Eekeren.

E. H. Karel De Decker, onderpastoor, Esschen.

Baron Fernand de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Jonkvrouw Gwendoline de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Baron Henri de Kerchove d'Exaerde, senator, Gent.

Jonkvrouw Marie-Claire de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

Eerw. Heer Thierry de Kerchove d'Exaerde, Kasteel « Sterbosch ».

J. De Ridder-Van Beeck, Statiestraat, 17, Waterloo.

Dr. V. d'Espallier, Victor Jacobslei, 40, Berchem.

Mevr. De With, Lintsche stw. 60, Hove.

J. P. Dupont, Verbondstraat, 31, Antwerpen.

E. H. Kan. Dr. A. Erens, archivaris, abdij Tongerlo.

Festraets, Kerkstraat, 21, Mortsel.

E. H. Gagelmanis, pastoor, Hulsen (Balen-Nethe).

Const. Goetstouwers, Calmpthoutsche Steenweg.

E. H. A. Goossenaerts, Legeraalmoezenier, Antwerpen.

Dr. J. Goossenaerts, Molenstraat 23, St. Amandsberg.

R. Govaert, onderwijzer, Gooreind.

Prof. Dr. L. Grootaers, hoogleeraar, Leuven.

E. H. Alb. Henderick, Koningshof, 's Gravenwezel.

Corn. Hens, maalter.

Jaak Hens, maalter.

WESALIA

Tijdschrift voor plaatselijke Geschiedenis en Folklore

Orgaan van den Oudheidkundigen Kring van Wuestwezel.

Beheer : FRANS VERSTRAELEN (postcheckrekening n° 1656.25)

Redactie : KAREL PEETERS, Bredabaan 155, Wuestwezel.

Het beruchte jaar 1535

Andere tijden, andere zeden. Pas is de zoo prachtig geslaagde Koningschieting der St. Sebastiaansgilde achter den rug. In de bijdrage over deze aloude schuttersfeesten (1) werd vermeld, dat de oudst-gekende koningschieting plaats had in 1535. Het ging er toen niet zoo vreedzaam, niet zoo stichtend naartoe als thans. Als treffende tegenstelling willen we hier enkele gebeurtenissen uit dat jaar opdisschen. Ze zullen een kijk geven in het ruwe leven van toen. Degenen, die naast het verhaal, ook de teksten willen lezen waarin de vroegere overheden het gebeurde hebben vastgelegd, zullen zich tevens kunnen overtuigen van de naïeve, doch nauwkeurige wijze waarop de feiten werden vastgelegd.

I. Messengevecht ten jare 1535 op den dag der Koningsvogelschieting van St Jorisgild.

Op den zestienden dag der Meimaand in het jaar 1535, werd in de St. Jorisgilde de vogelschieting gehouden. Een gebeurtenis van belang voor de schutterlijke gildebroeders!

Het was op den eersten Sinksendag.

Men kan zich allicht indenken, dat het er spande in de roezemoezige gildekamer en dat de gulle kraan menige kroes vol schuimende gersten gutste. Hoor! wat lawaai! Ziet! de kamer vol muffen biergeur en wild armengezwaai. D'r wordt gewed, geklonken en gedronken bij de vleet. De heete strijd om de vogelschieting luwt, laait, groeit aan en eikendeen wil den hoog-gewiechten vogel van den speer wippen... victorie kraaien!

(1) « Koningschieting » door K. Peeters in « Wesalia » VII (1932) blz. 17.

Daarop ledigde men onderling nog meer « potjes » dan genoeg. Zoo gebeurde het, dat draaiende hoofden boven dikke lijven en al te onwillige beenen, in de kleine uurtjes, huiswaarts keerden. Dat deze gistende over-spoeling, meermaals ruzie en gekijf uitlokte, kunnen wij best begrijpen. En, uit nadere onderzoeking stellen we vast, dat deze gilde-kampers-wedijver, kittelend bloed opjoeg, menige harde vuist balde en messengevechten-in-regel in lijn stelde. De taaie, koppige Kempische schutters verzetten geen voet als 't er om ging hun wil en wensch door te voeren.

De gegevens over deze rumoerige koningschieting zijn te vinden in de rechterlijke rollen der Heerlijkheid Wuustwezel-Westdoorn. (1) De verschillende getuigen werden onderhoord en elkeen vertelde wat hij gezien had, wat dan ook haast letterlijk werd opgeschreven. Deze getuigenverklaringen samen genomen laten ons toe het gebeurde aldus voor te stellen :

Op den dag van de vogelschieting van St. Jorisgild, keerden Jan van Ostayen en Huibrecht Michielsens naar huis, beiden goed aangezet.

Jan droeg voetboog en bouten en Huibrecht het « gewynde » van den boog. Aan den ouden « Molenberg » zeide Jan tot zijn makker : « Laat mij eens schieten in den ouden Molenberg. »

— « Neen » antwoordde Huibrecht, « laat ons morgen op Brekelen gaan schieten. »

Jan en hoorde niet en ging bitsig voort : « Ik zal mijn windas op mijn boog zetten! »

Intusschen kwamen daar de gebroeders Geert en Simon Luyck Vergult togetreden met Merten Thys Wils, knape.

Jan had zijn twee bouten op het pad laten neervallen en zette een stap in de haver van Peeter van Eekelen.

— « Waar gaat gij heen met uw boog? Wat wilt gij hier liggen schieten? » herhaalde Geert op zijn beurt. « Ik zal de bouten oprapen en mee dragen. »

Jan, kort ingespannen, riep kwaadaardig : « Geert lang mijn bouten hier! »

— « Gaat gij nu gram worden? » wederveroer Geert.

— « Wat! ik zou ze moeten geven! »

— « Ah! gij wilt niet! » En Jan voer Geert toe en greep naar zijn bouten.

Geert trok zijn mes. Jan verweerde zich met zijn boog, maar viel ten gronde — getroffen in zijn schouder. Vol woede sprong Jan op en vloog Geert toe en kwetste Simon Geertebroer in den buik — « *synen buyck doorgaende.* »

— « Maar Jan, waarom steekt gij mij? » kermde Simon.

— « Och Simon, steek ik u? Het is mij leed... »

Het gevecht herbegon. Merten Jan Mertenszoon kwam er tussen, trok Geert op zij en hield hem in zijn armen geklemd.

(1) 1535. f° 6-12.

— « Gij zoudt mij tegenhouden! » snauwde Geert, ik zou 'n broeder moeten laten doodsteken!?... en hij rukte zich met geweld los. En Jan en Geert vlogen verwoed elkander opnieuw toe.

Het gevecht werd gehoord in de geburen. Lambrecht Matheeusen en zijn vrouwe Margriet met haar kind op den arm, kwamen toege-loopen van achter den Molenberg. Lambrecht vernam de stem van Huibrecht Michielsens, met wien hij misschien vroeger een eitje te pellen had.

— « Geef mij het kind, ga gij eens — ik ga niet, ik ga niet, ik kan het mij niet aantrekken en er tusschen varen. »

Margriet liep zien en vond Simon aan 't kermen.

— « Oh! lieve Griet, nu ben ik een dood man. »

— « Waar hebt gij het? » vroeg zij.

— « In mijn buik, » stotterde Simon.

Dan naderde zij tot Jan. « Och Janneke hoe zijt gij gekwetst! » en zij sloeg haar hand in het bloed.

— « Dat en let mij niet, dat ik hebbe » (zei Jan).

En Margriet wou Jan weg leiden. Dan kermde Simon voort : « Wat zal ik nu gaan doen? » en Jan hervatte het woord vol weemoed : « *Och, lief Simon, doet ghij dbeste, het es mij leet, dat ghijt hebt.* »

Tot daar het samengebrachte verhaal.

We hebben nu goed de verschillende personen uit elkaar te houden. Daar zijn twee groepen die huiswaarts keeren :

Eerste groep : Jan van Ostaeyen en Huibrecht Michielsens.

Tweede groep : de gebroeders Simon en Geert, zonen van Jan Luyckx Vergult, vergezeld van Merten Thys Wils, gildeknaap.

Intusschen kwamen daar nog bij Merten, de zoon van Jan Mertens, en Margriet, de vrouw van Lambrecht Matheeusen.

Er waren twee gekwetsten : Jan van Ostaeyen en Simon Luyckx Vergult.

We willen nu hier de oorspronkelijke teksten laten volgen. Na het getuigenverhoor behandelen we dan het vonnis.

De eerste ondervraging betreft de handelingen van Jan van Ostaeyen. Drie getuigen worden gehoord :

1. Getuigenis van Huybrecht Michielsens :

Deze verklaart onder eed : « Hij ende Jan Janszoon van Oestaeyen syn tsavons thuyswert gegaen *op den dach doen men de papegaey gescoten hadde* ende Jan hadde synen voetboge ende syn bouten in syn handt ende Huybrecht Michielsens hadde in syn handt Jans gewynde van synen boge. Doen sy waren bij den ouden molenberch, doen seide Jan tot Huybrecht : « *laet mij eens schieten inden ouden molenberch.* » Doen seide Huybrecht : « *Ncen ick, Jan, laet ons morgen schieten op Brekelen.* » — « *Wel, seyde Jan, ick sal myn wyndaes op mijnen boge doen.* » Daer over staende, soe is comen Gheert Jan Luyckx ende Symon syn broeder ende Merten Thys Wils, knape. Doen lagen bij Jan Janszon van Oestaeyen op den pat, daer sy quamen

gaende, twee bouten gelegen. Doen seide Gheert Jan Luycx tot Jannen : « *Wat wilde hier liggen schieten? Ick wil dese bouten dragen.* » Doen seyde Jan : « *Gheert langt mijn bouten herryts.* » Doen seide Gheert : « *Jan soudi gram worden?* » Doen seyde Jan : « *Neen ick, maer ten is mij niet lieff.* » Doen voer hem Jan toe ende greep nae de bouten, doen trock Gheert syn mesch vuyt ende ghinck nae Jannen steken. Doen nam Jan synen boge ende keerde Gheerden al van hem. En doen sach Huybrecht daer nae, dat Jan ter aerden viel ende doen liep Huybrecht tusschen beijen ende doen stond Jan op ende stack alsoe ende aen met eenen mesch. Doen seyde Symon tot Jannen : « *Och Hanneken hoe steekt dy my daer!* » Doen seide Jan : « *Symon steek ic u, dat is mij leet.* » Maer oft hij Symon stack eer Jan viel, dat en weet hij niet. »

2. Getuigenis van Merten Jan Mertenszoon :

« ... kendt bij ede, dat Merten Symon ende Gheert Jan Luycx quamen gaende aen den molenberch daer Jan van Oestaeyen ende Huyb. Michielsens staenden aen Peters van Eekelen haver. Daer lagen Jans van Oestaeyen twee bouten daerbij op den pat. Doen ginck Jan voers een stap of daer ontrent in de haver, doen nam Gheert de bouten op, doen vraechde Gheert : « *Jannen waer nae ligdy daer en schiet?* » — *Ick en wil niet schieten,* » seide Jan. Doen seyde Jan tot Gheerden : « *Ghy doetter my gaen.* » Doen seyde Jan : « *Gheert gheeft my myn bouten weder.* » — « *Soud ick!* » doen se hem Gheert niet gheven en woude, doen seyde Jan : « *en sou hy Gheert* » ende greep nae syn bouten. Daer en boven vochten sy tegen malkanderen. Doen daer nae leyde Merten Gheerden wech, ende doen sach Merten, dat Gheert eenen opsteker in syn handt hadd ende daer nae ontliet Gheert Merten weder ende doen vochten sy noch eens en doen hadde Jan van Oestaeyen eene boghe in syn handt en keerde Gheerde daarmede. Doen leyde Merten Gheerden nog eens wech. Daerover hoorde hy Symon seggen tot Jannen : « *Hoeren, rabbauken, waarom steeckt ghy mij?* » Doen seide Jan tot Symon : « *Hanneken steek ick u, dat is my leet.* » Ende doen hadde Merten Gheerden geladen, doen seide Gheert tot Merten : « *Soudy my hier houden, en sy souden mynen broeder doot steken!* » Daerover voer Gheert Hanneken weder om toe.

3. Getuigenis van Matheusen en van Margriet, zijn vrouw :

Lambrecht Matheusen kendt bij ede, dat hij ende Magriete sijn huys vrouw hebben gheweest aen dander zide vanden ouden molenberch, doen hoorden zy datter Huyb. Michielsens onder den hoop was. Doen seyde Lambrecht tot Magrieten synen huysvrouw : « *Magriet geeft mij tkint en loopt ghy daer, ick en wilder niet zijn, ick mocht mij aentrecken* » ende daerenboven is Magriet daer geloopt.

Magriet kent noch, doen sy midden inde haver was, doen hoorde sy Symon karmen doen riep Symon tot Magrieten : « *Och, lieff Grieten, nu ben ick een doot man!* » Doen vraechde Magriet : « *Sy-*

mon waer dat hyt hadde, doen seyde Symon : « *Och, lieff Grietken, in mijnen buyck.* » Doen greep sy Hanneken van Oestaeyen doen seide Magriet tot Hanneken : « *Och, Hanneken, hoe sydy gequest?* » ende sy sloech haer handt int bloet, doen seyde Jan van Oestaeyen tot Magrieten : « *'t En let mij niet, dat ick hebbe.* » Doen woude Magriet Jannen wech leiden. Doen seyde Symon : « *Wat sal ick nu gaen doen?* » Doen seide Jan tot Symon : « *Och, lief Symon, doet ghy dbeste, het is mij leet dat ghyt hebt.* »

De selve Magriet kent noch, doen sy daer quam, doen hoorde sy Merten Jan Mertens seggen dat hij Gheerden niet langer gehouden en conste.

Benevens deze getuigen komt Adriaan Jan Aerts nog onder eed verklaren, dat de vader van Jan van Ostaeyen bij zijn moeder thuis is gekomen om te zeggen « *dat men toch Symon wel meesteren soude, ende dat men toch gheenen cost sparen en soude om den man op te helpen.* » Op geld kwam het niet aan, want vader van Ostaeyen voegde er nog aan toe dat men den gekwetste goed moest « *meesteren* », « *om honderd gulden gedaen noch gelaten.* »

Het vonnis.

Den 6ⁿ December van hetzelfde jaar kwam de zaak voor de schepenbank, die uitspraak doen zou in het geschil. Als meier fungeerde Jan Beyerssen van Voxdael, de zeven schepenen worden eveneens in het vonnis vermeld, schepenklerk of secretaris was Mr. Adriaan Diericxsen. Jan van Ostaeyen werd schuldig bevonden en dus ook veroordeeld.

Vooreerst had hij de geneeskundige zorgen te voldoen en bovendien nog te betalen vóór Lichtmis aan Simon Luycx een som van vier Rynsgulden. De gerechtskosten vielen eveneens ten laste van Jan van Ostaeyen, doch de vergoeding aan den klerk voor het schrijven van « *thoen en wederthoen en vuytsprake* » was te betalen door beide partijen, elk de helft.

De gekwetste was verzorgd geweest door Mr. Anthonysen, « *cirurgijn* ». In een verklaring onder eed voor de schepenen bevestigde de geneesheer, dat Jan van Ostaeyen, vader, hem volledig had vergoed « *van cirurgien ende quetsuren aengaende, die Symon Jan Luycx gehadt heeft in synen buyck.* » De rekening was voldaan met 6 Karolusgulden, een veertel rogge en een vetten haan, die een waarde had van 10 stuivers « *of daerontrent* ».

Ziehier de origineele tekst van het vonnis :

« Als vanden geschildte, dat er geweest is tusschen Jannen Jan van Ostaeyen zoen ter eenre, ende Symon Jan Luycx Vergult zoen ter andere, aengaende zekere questueren die zy den een den andere zeggen gedaen te hebben. Alsoe wy verstaen hebben ende voorts van den meester der cyrurgien aengaende den beiden zyden ende voort van ontkosten ten beyden zyder gedaen sijnde niet vuyt gestoken. Soe hebben hem beyde partijen gesubmittert inde wet, te wetene inden

meyer ende de seven schepenen al hier, ende laten verhynden metten vonnisse om te onderhouden alsulcken vuytsprake als Jan Beyerssen van Voxdael meyer tot Wuestwesele, Willem Verboven. Nout vander Vloet, Peter Clauessen, Willem van Wou, Peter van Eekele, Peter van Staeyen ende Claeys vanden Broucke, scepenen, doen sullen om die ten beyden van desen dagen tot ewigen dagen. Bij alsoe verre alser jemant ware dier tsegens seyde oft dade alsoe dicken ende menich werven als dat gebuerde, dat sy altyt der voergeschreven goede mannen vuytsprake ende seggen te houdene goet, vast, gestade ende van weerden. Soe es der goeder mannen seggen ende vuytsprake eendrachtlyck achtervolgende de getuygen ende kennisse rechtelyck overhoort synde ende rypelyck oversien te hebben : dat Jan van Oestaeyen Jans zoen sal betalen den cyrurgyn ende meesterye van beyden zyden. Noch sal Jan geven ende betalen Symon Jan Luycx zoen, boven de cyrurgyn ende meesterye, tusschen dit ende Lichtmisse naest comende 4 ryne gulden eens van kosten die Jan Luycx gedaen heeft ende gehadt heeft eens voir al. Item noch sal de voerg. Jan van Oestaeyen Jans zoen gehouden zyn te betalen des gericht ende wethouders cost huyden. Desen dach gedaen synde sonder Symon Jan Luycx cost oft last, achtervolgende derselver vuytspraken gedaen ende openlycken gelesen ende vuytsproken. Soe zeggen dese mannen eendrachtelyck versoent vanden geschilde van desen dagen tot eeuwygen dagen. Behoudelyck quame in deser vuytspraken enyge duysternisse oft geschilde, dat voir haer op dese tijt niet verclaert noch genleken en is, dat houwen die goede mannen ende keerslyuden altyt tot huer verclaeren. Item den clerck van thoen ende weder thoen ende vuytsprake te scryvene te betalen halff ende halff. Actum anno xvc ende xxxv opten vij^{ten} dach decembris. »

II. Nog vechtpartijen.

Ten onrechte zou men meenen, dat het messengevecht hiervoor behandeld de eenige vechtpartij was waartoe het gildeleven in 1535 aanleiding had gegeven.

Op 't eerste zicht leek het ons zonderling, dat de gewone schepenbank deze zaak had afgehandeld. Immers er had bloed gevloeid en dus was het aan den Keizer hierin vonnis te vellen. De stadhouder van het land van Rijen kwam den 11^{en} Oktober 1535 naar Wuustwezel om aldaar, in de gebannen vierschaar, recht te spreken in al de zaken, die buiten de bevoegdheid van den Schout en de Schepenen der heerlijkheid vielen.

De rechterlijke rollen uit het jaar 1535 (1) geven een lijst der zaken, die werden opgeroepen in aanwezigheid van « *Pecter Meyngaerts, stadhouder vanden lande van Rijen, van ons Genaedichs Heeren des Keyzers wegen.* » Het zijn uitsluitend zaken die verband houden met de koningsvogelschieting van St. Jorisgild. We schrijven de lijst aldus over :

(1) Deel III, f° 7 r°.

1. Jan Zwaertacker heeft gekwetst Cornelys van Baerdaf van Rijsbergen met een opsteker door den arm.
2. Diel Thoens heeft gekwetst Mathys vander Veecken met een opsteker in zijnen arm.
3. Thoen Jan Meeus Coppensen heeft geslagen Jan Huybrecht Coppensen met een stok een gat in zijn hoofd.
4. Thoen de Cleermaker heeft gekwetst Goessen Peeter Brachtszoen met een kapmes in zijn neus.
5. Andries Symon Jan Aerts heeft gekwetst Neel Jan Meeus Coppensen met een opsteker in zijn arm.
6. Cornelys Merten Thys Heerstraetzoen heeft geslagen Kristijnen Jan Huybrechts weve.
7. Jan Jans van Ostaeyen zoen heeft gekwetst Symon Jan Luycx zoen met een opsteker in zijn buik doorgaande.
8. Geert Jan Luycxzoen heeft gekwetst Jan Jans van Ostaeyen zoen met een opsteker in zijn schouder.
(N^{rs} 7 en 8 betreffen het messengevecht hiervoor behandeld.)
9. Cornelys Cornelys Jan Janszoen heeft gekwetst Heynrick Dryes Wyns zoen met een opsteker in zijn arm.
10. Peeter Ots heeft gekwetst Goesen Jan Wouter Clercxzoen met een opsteker in zijn arm.
11. Goesen Jan Wouter Clercxzoen heeft gekwetst Peeter Ots met een kapmesch in zijn arm.
12. Heynrick van Tychelt van Bracht heeft gekwetst Loeyen Cornelyssen een gat in syn hooft met een stok.
13. Cornelys Verbraken alias Quaey Nele heeft gekwetst Cornelyssen Jans Costerszoen met eenen opsteker in zijn arm of hand.
We hebben hier niets aan toe te voegen.

Het uitgewerkt verhaal der vechtpartij aan den ouden Molenberg en de daaropvolgende lijst van handtastelijkheden waarover de vierschaar te oordeelen had, dat alles moge ons iets doen begrijpen van den ruwen volksaard uit vroegere tijden.

En daar ligt misschien den sleuteel van dit groote raadsel onzer gilden, hun eeuwenlang voortbestaan : ze hebben zich immer aangepast aan de wisselvalligheden van den tijd, aan de veranderende zeden en gebruiken.

† P. v. G. — G. G.

Uit het werk van P. v. G.

2. Een Huwelijkskontrakt uit het jaar 1534

Cornelis Heerstraets en Liesbeth, de dochter van Marcus Lenaerts zouden in 't huwelijksbootje stappen. Ze verschenen voor den Meier en de Schepenen van Wuustwezel om te zeggen dat zij met oorlof der H. Kerk zinnens waren in 't huwelijk te treden en dat ze een en ander hadden vastgesteld ten opzichte der goederen die hun vereeniging zou samenbrengen.

Ziehier hoe ze overeengekomen zijn :

Zoo een hunner komt te overlijden, dan zal elkeen zijn hafelijke goederen behouden die bij het huwelijk werden meêgebracht, wshalve zal men een inventaris en beschrijving opstellen.

De levende have, beesten en koeien en andere levende dieren, die zal men deelen half en half, doch ook de schulden moeten gedeeld worden tusschen «e levende zijde en de doode zijde ».

Als een van beiden aflijvig wordt, dan zal het koren en al wat er gezaaid is, geoogst worden en in de schuur gevoerd, om daarmêe de pacht te betalen, die met Lichtmis vervalt. Het overblijvende zal ten goede komen aan de erfgenamen, die « gelyckerhandt » moeten deelen. Nochtans zullen de erfgenamen van Cornelis geen mest mogen halen op den grond aan Liesbeth toebehoorend.

De erfgoederen en -renten zullen teruggeschonken worden aan hem of haar die ze meebracht, zonder dat iemand daar voordeel uit trekken zou. Ook de kleêren « die tot hueren rugge behooren » zal eenieder behouden.

Ten opzichte van mogelijke rechterlijke betwistingen, zal elkeen de kosten betalen met zijn eigen goederen.

De goederen, zoo erfgoederen, renten als haafelijke, die verkregen werden tijdens hun huwelijk, zullen eveneens verdeeld worden « half ende half ».

Eindelijk werd nog vastgesteld dat Liesbeth elk jaar een halster rogge mag bakken, ten voordeele der armen.

Voere den Meyer ende Schepenen van Wuestwezele syn comen : Cornelys Heerstraets, ende Lysbeth Merck Lenaerts dochter. Kennen ende lyden (1) in gerechten houwelyck ten beyden zyden ende in goeder trouwen op dat thouwelyck tusschen hem beyden met oerloove vander Heyliger Kercken voert gaet ende volcoempt, daer jnne sy gemickt hebben voert te gane versamene, dat sy gewillecoort ende geconsenteert hebben, willecooren ende consenterenen, waer dat houwelyck tuschen hem beyden scheyde ende gescheyden is. Te wetene, dat haerder een van leuenden lyve sal comen syn ter doot, dat als dan een yegelyck sal hebben ende bliven by syn doode haefelycke goeden, die sy daer bracht hebben behowelycke soe sal mense jnventarieren ende beschiven. Item aengaende die levende have van beesten ende koeyen ende andere levende have die sal men deylen half ende half, die sullen hebben alst bedde scheyt ende haerder een van levenden live ter doot comen is die levende zyde die een helft ende die doode zyde dander helft; behowelyck soe sullen sy schult ende weder schult hebben oeck ende helpen betalen half ende half van beyde zyden. Item wanneer dat eenich van hem beyden afstych geworden Cornelys oft Lysbeth voerg. het coren ende al tgheene datter gesaeyt is, dat sal men gelyck in die schiure helpen ende gelycker handt den

(1) Bekennen en belijden.

pacht mede helpen betalen die te Lichtnusse verschenen sal syn ende datter dan oneren (2) sal dat sullen huerder beyder erfgenamen gelyckerhandt deylen. Maer die erfgenamen van Cornelyssen die en sullen gheen mes halen op Lysbetten grondt, dat sal daer op blyven. Item alle huerder beyder erfgoeden ende erfrenten sullen gaen nae die doot van huerder een alst bedde gescheyden is oft sal syn ter zyden van daer sy comen syn sonder daer yemant voordeel in te hebben, ende huere clederen die den voerg. Cornelyssen toe behooren, ende der voerg. Lysbitten sal een yegelyck behouwen die tot hueren rugge behooren. Item behouwelyck quame yegelyck enyghe dingtalicheyt (3) van enighen goeden dat sal een ygelyck voldoen met syns selfs goeden. Item voirt alle erfgoeden ende erfrenten ende oeck hafelycke goeden die sullen die erfgename nae die aflyvich^t van haerder een alst bedde gescheyden is dcylen half ende half te wetene diest tsamen vercregen hebben in vollen houwelyck. Item is noch onder sproken dat Lysbeth alle jaren mach backen een halster rogge inden

[« Acten Judiciael » 1534 — afzonderlijk folioblad, vooraan.]

* * *

3. Een kerkdiefstal te Wuustwezel (1537)

Ten jare 1537 den 18 September geraakte een dief, zekere *Jacop*, wellicht een vreemdeling, in de kerk van Wuustwezel. Hij brak den offerblok van O. L. Vrouw open en stoomde den inhoud. Hij werd betrapt en aangehouden.

Binnen de drie dagen moest hij, naar de toenmalige wetgeving, ter gebannen vierschaar vóór schout van het land van Rijen en mannen van leen, van diefstal beschuldigd worden en aangeklaagd.

Doch hij wilde niet dat de Schout voor hem met schade zou verletten en bekende maar aanstonds, onder den blauwen hemel, buiten den kerker en zonder boeien, ten overstaan van de mannen van leen, dat een deel van het geld dat hij bij zich had, te weten vijftien of zestien stuivers, uit den offerblok was gehaald. Hij viel op zijn knieën en bad om genade voorwendende dat het de eerste maal was dat hij zich aan kerkdiefstal bezondigde.

Ziehier hoe de *Acten Judiciael* van 1534-38 het opgeven :

« Opten xviij^{ten} dach Septembris anno xvc ende xxxvij soe heeft Jacop, onbegrepen van synen byname, oft alsoe hy met recht genaemt is, den heer ende schout vanden lande van Rijen onwerlet geset. Present Henrick van Tychelt, Peeter van Eeckeke ende Ariaen Wouters, mannen van leen.

(2) *Schade* lijden.

(3) Eenig rechtsgeding.

Opten selven dach voers. soe heeft deselve Jacop bekend in presentie van den leen mannen voers. onder den blauwen hemel ongehecht ende ongehouden dat hy dat ghelt dat hy by hem hadde eensdeels ontrent xv oft xvj st. gehaelt heeft vuijt Onser Lieven Vrouwen block jn de kercke van Wuestwezele, biddende om gratie van den heer op zyn knyen overmits dat zyn ierste was. »

Of hij genade verkreeg of de straf der heiligschendende diefstallen onderging, het afkappen van eene hand, staat niet aangetekend. De plaats voor de uitspraak is opengebleven.

† P. v. G.

BOEKENNIEUWS

FLORIS PRIMS. *Onze Lieve Vrouw ten Troon te Ouwen-Grobbendonk.* (Reeks « Campinia Sacra » n° 2.) — Antwerpen. Veritas. [132 blz. 12 pl. — 30 fr.].

De « Mariënthroon » van Grobbendonk stond dit jaar in het brandpunt der historische belangstelling. De meeste Kempenaars kenden den Troon niet en vermoedden zelfs niet het bestaan der puinen van een model-klooster daar in de Netevallei tusschen Grobbendonk en Herentals. Op Sinksendag werd aldaar in de puinen der oude kloosterkerk plechtig het beeld van O. L. Vrouw ten Troon gewijd. Het was een begankenis van vrome Kempische mensen, een bedevaart. En terzelfdertijd werd het boek verspreid, dat de verbrokkelde steenen zou doen spreken, dat voor onze verbeelding zou doen heroprijzen dit Kempisch bedehuis, dat tevens een bakermat was van geleerden en kunstenaars.

De geschiedenis van den « Troon » laat zich aldus samenvatten: « De Troonpriori werd gesticht in 1414 voor kanunniken der orde van Windesheim. De kerk werd gewijd op 31 Oktober 1418. Na een tijdvak van ongemeenen bloei kwam de crisis van het Protestantisme en de opstand tegen Spanje (XVIe eeuw). Klooster en kerk werden geplunderd en verbrand op 30 Januari 1578. Het goed kwam ten slotte aan de priorij van St. Maartensdaal te Leuven waarmede de laatste Troonbroeders zich vereenigd hadden in 1586. Het werd door de Franschen verkocht in 1798. De kerk werd als schuur gebruikt tot voor enkele jaren. » Een hevige brand in 1898 verwoestte de schuur-kerk. Twintig jaar daarna werd het klooster publiek verkocht, — het was de inzet der verdere vernieling. Muren werden afgebroken en omvergetrokken. « Toen, zegt E.H. Dr. Prims, hebben we het overgeschoten puin der Troonkerk gekocht, om een herinnering aan dezen haard van hooge godsvrucht en cultuurleven voor de volgende geslachten te bewaren. »

Het boek verhaalt ons het wedervaren van het model-klooster, vanaf de stichting door Aart van Crayenhem, tot heden. En zoo vernemen we merkwaardige bijzonderheden over de stichters, over de instelling, over de Troonbewoners en hun arbeid op gebied van kunst en letteren, over de crisisperiode en den ondergang. Onmogelijk hier een overzicht, hoe beknopt ook, te geven. Maar hier toch moeten we op wijzen : heel de reeks locale feiten en toestanden wordt in verband gebracht met de groote algemeene gebeurtenissen. Zoo vinden we interessante gedeelten over het « kloosterwezen des tijds » (Hfdst. 2), over « Een Windesheimerklooster in het begin der XVe eeuw », (Hfdst. 7), over de clausuur, enz. Zelfs de wijsgeerige strekkingen (Occamisme, Nominalisme, enz.) die de geesten in die tijden beïnvloedden, worden passend aangeknoopt.

De naamlijsten, die het werk besluiten (blz. 110-129) leveren het bewijs hoe dit bedehuis in de heide voor heel de Kempen, ja, voor heel het oude Brabant, « een uitstralingshaard is geweest van godsvrucht, een voorlichting en een stichting. » Een brief uit de hertogelijke kanselarij dd. 11 Mei 1433 heet

dat zeer juist « ... voor ons gemeens lands van Brabant zaligheid, welvaart, rust, vrede en eendrachtigheid... » Haast elke stad en elk dorp uit het hertogdom Brabant is in deze reeks vertegenwoordigd. Nu kan elk voor zich « zijn » mannen uitzoeken. Wij vinden erin : *Aernout van den Broecke*, die in 1418 — het jaar der wijding van de kloosterkerk — op den Troon kwam, procurator en supprior werd en er overleed in 1471; *Willem Spapen*, de stichter der eerste Mis op het altaar van het H. Kruis voor hetwelk hij begraven werd. († 1429). Onze mannen waren dus bij de eersten, bij de pioniers.

Wie dieper nog dit wondere boek wil doorgronden, kan er een massa bijzonderheden uit opspeuren over het kunst- en geestesleven, dat zoo welig tierde op dezen schralen bodem.

Over zulk boek geraakt men niet uitgepraat en wie werkelijk Kempenaar is en iets voelt voor het groot verleden zijner streek moet dit werk lezen.

De plans in het boek zullen de pelgrims den weg wijzen naar de ruïnen van dit bedoord, het boek zelf zal spreken tot het gemoed onzer menschen, en hun vertellen wat deze priorij geweest is voor de Kempische kunst en devotie.

Het nageslacht zal dankbaar de Troonbroeders herdenken en in die gedachte zal besloten liggen een hulde aan hem die de puinen van den Troon redde en het boek schreef, en aan dengene, « die het eerst wees op de mogelijkheid iets van den Troon, tot stichting der Kempische en Vlaamsche gemeenschap, te bewaren » en die aan de verwezenlijking van dit initiatief met raad en daad meêwerkte, aan Medard Dieltiens, zaliger memorie, aan wiens duurzame nagedachtenis dit boek werd gewijd.

K. P.

A. H. VAN DYCK - Dr. W. WELTER. *Plaatsnamen met Gen.* (Uit « Verzamelde Opstellen » 1931). Hasselt. Crollen. [14 blz.]

Het gaat hier over het voorvoegsel « gen » in plaatsnamen. Schrijvers dezer studie gaan uit van het feit, dat het aanwijzend voornaamwoord *geen* (met toonlooze e! — Hoogduitsch *jener*) plaats en functie van het bepaald lidwoord waarnemen kan. Aanvankelijk werd als studiegebied genomen het gewest, dat zich langsheen de Duitsche rijksgrens van bezuiden Roermond uitstrekt tot het Hooge Veen en het gebied der Roerbronnen. Thans gaat het verder en de schrijvers zoeken de « *gen*- »namen op bewesten de Maas. Levende plaatsnamen (98 in getal) uit dat gebied en oude oorkonden dienen als materiaal. Besluit is dat *gen* als lidwoord een oorspronkelijk zeer wijde verbreiding heeft gehad.

Wuustwezel komt er in voor met *Genhoven* (sic). Deze vorm hebben we nergens weergevonden, wel *Ginhoven*, *Ginhoeftse acker*, *Ginhoven*, *Geenhoven*. Of nu werkelijk ons voorzetsel *gin*, *ghin*, *geen* overeenkomt met *gen* in plaats en functie van het bepaald lidwoord, zouden we niet durven beweren.

K. P.

J. H. NANNINGS. *Brood- en Gebakvormen en hunne Betekenis in de Folklore*. Penteekeningen van Gerhard Selis. — Uitg. « Eigen Volk ». Scheveningen. — [XXIII + 288 blz. Prijs: fl. 5.—].

Wat ons hier aangeboden wordt is het resultaat van jaren studie, van groote belesenheid en van een stelselmatig en knoest over heel het Nederlandsch taalgebied. Met vreugde hebben we destijds de ons toegezonden vragenlijst ingevuld, maar we hebben niet durven denken, dat het nederige opzet van den schrijver tot zulk prachtwerk zou zijn uitgroeid.

Is er dan zooveel te vertellen over brood en gebak in verband tot de folklore? Let wel : over *broodhistorie*, over geschiedenis der bakkersgilden werd niets gerept, immers de broodfolklore alleen leverde reeds overvloedig materiaal. Schrijver neemt als richtlijn het folkloristisch jaar, en zoo komen al de volkskundige data aan de beurt met een bespreking van de broodvormen, gebruiken, spreekwoorden enz. in verband met de bakkerijprodukten. De betekenis van het brood bij de voornaamste gebeurtenissen uit 's menschen leven wordt uitvoerig behandeld, terwijl regelmatig verwezen wordt naar het verband met de godsdienstige opvattingen en plechtigheden uit Oudgermaansche tijden.

In ieder hoofdstuk wordt telkens ruim kans geboden om de gebruiken der onderscheiden landstreken onderling te vergelijken, zoowel in tijd als in ruimte.

De Kempen werd niet vergeten. Nochtans hadden we wel meer gegevens verwacht over de « nieuwjaarskoeken » die de bakkers eertijds (op enkele plaatsen nu nog) aan de kinderen der beste klanten uitdeelden. Dan zou, bij nader toezicht gebleken zijn, dat sommige dezer « nieuwjaars » veel gelijkenis vertoonen met de « nieuwjaartjes » uit Heeze, (ook met St. Lucia brood) — andere vormen (« vogelkoeken ») verraden duidelijk verwantschap met de vogelgebakken uit Silezië en Beieren. We meenen bij het invullen onzer vragenlijst het bestaan van dit gebruik wel meêgedeeld te hebben. Voor Wuustwezel vinden we in het boek de « worstenbrooden » van Verloren Maandag vermeld. Dit kan ook gelden voor de omliggende dorpen.

Mogen we eenerzijds wijzen op de groote hoeveelheid verzameld materiaal, dan moeten we anderzijds aanstippen dat de onderhoudende trant waarin het werk geschreven is, dit boek tevens maakt tot een flink volksboek.

We wenschen dit boek een ruime verspreiding toe. Tot onze lezers, die in een of andere volksboekery stem in het kapittel hebben, durven we zeggen : schaft het boek aan voor uw bibliotheek, folkloristen zullen het doorpluizen en ook de gewone lezer zal er genoeg aan beleven, want werkelijk, de inhoud « gaat er in als koek! »

De welgeslaagde passende teekeningen van G. Selis en de mooie buiten-tekstplaten verhoogen merkelyk de waarde van het boek. K. P.

Mr. Dr. H. J. ELIAS. *Onze Wording tot Natie.* (Reeks De Phalanks II.) Kortrijk, « Steenlandt, » 1932 (118 blz. — 20 fr.).

Dit boek met z'n groote blokletters, ordelyk ingedeeld en netjes uitgegeven draagt als ondertitel « Inleiding tot de Geschiedenis der Vlaamsche Beweging » en maakt deel uit van een reeks, die brengen wil : eigen en vreemd werk over wijsgeerige, sociologische en staatkundige vraagstukken. Na een inleiding krijgen we vier hoofdstukken : I. Naar de Eenheid der Nederlanden. II. De Wording van Zuid-Nederland. III. De Strijd om de Taalwetgeving. IV. De Vlaamsche Gedachte. Als aanhangsel komt daarbij een lezing gehouden op het VI. Philogenecongres te Gent in 1926 met als titel « Voor een Geschiedenis der Vlaamsche Beweging ».

Ons lijkt, dat de groote moeilijkheid bij het opstellen dezer studie lag in het bereiken der strengst mogelijke objectiviteit. Als we de inleiding en het aanhangsel terzijde laten, kunnen we zeggen, dat S. zich bepaald heeft bij een feiten-opgave. Over heel de lijn is de toon kalm en waardig. Het boek is meer van belang voor de algemeene, dan wel voor de plaatselijke geschiedenis, zoodat we er niet verder dienen op in te gaan. R.

R. VANKENHOVE — A. LÉPAGE. *Het Volksleven in het Straatlied.* Gent. Volksdrukkerij. 1932. (367 blz. — fr.).

Ruim 300 Gentsche straatliederen werden opgeteekend (tekst en muziek) tot bundels samengevlochten en... van commentaar voorzien.

Van folkloristisch standpunt uit bekeken, hadden we genoeg met de verzameling, dus blz. 217-366. En als Prof. Dr. P. De Keyser in zijn woord « ter begeleiding » het boek folkloristische waarde toekent, dan slaat zulks o. i. op dat gedeelte. Het zijn hier dus straatliederen met al hun grofheid, met al hun toespelingen. De verzamelaars geven het grif toe « Het straatlied is niet alleen grof. Het is ook soms dubbelzinnig, ja al te dikwijls zelfs gewoonweg vuil. » Dat kunnen wij nu ook niet verhelpen, doch we meenen, dat we ons volk op een andere manier moeten omhoog helpen en vermaken, dan door het zulke liedjes in de hand te stoppen en te zeggen : « zing uit volle borst ». De poging om de straatliederen te verzamelen en te classeeren kunnen we goedkeuren. Doch als men dan verder gaat, zou het moeten zijn om ze wetenschappelyk te onderzoeken en ze te gebruiken als studiemateriaal hetzij op gebied van taal, folklore, psychologie, toonkunst, enz. We maken dus wel onderscheid : door de verzameling liederen hebben de samenstellers de folkloristen een dienst bewezen; wat het commentaar aangaat : dat zouden we terzijde gelaten hebben. Alleszins « streng voorbehouden lectuur ». R.

Jan Hens, handelaar, Dorpstraat.
 H. Hoehen-Van den Wijngaert, expert-boekhouder, Hove.
 J. Hofmans, bestuurder der melkerij.
 J. G. A. Hogerlinden, hoofdkom. gemeentesekretaris, Arnhem (Holland).
 Aug. Jansen, Handelslei.
 Aug. Janssens, leeraar, Oude Kerkstraat, 29, Antwerpen.
 Fr. Janssens, Turnhoutsche baan, 131, Borgerhout.
 Jan Kenis, Westdoorn.
 J. Kenis, gemeentesekretaris, Reeth.
 Mevr. W. Koch de Gooreind, kasteel van Gooreind.
 Hub. Kunst, onderwijzer, St. Christoffelstraat, 34, Roermond (Holland).
 Leo Kuylen, Oorderenweg, 1, Eeckeren.
 A. Leenaerts, Walenstraat, 44, Antwerpen.
 H. Leys, Calmpthoutsche steenweg.
 Jos Leys, Dorp, 135.
 L. Lucas, Olmendreef, Cappellen.
 Louis Maes, kunst- en kerkmeubelen, Sint-Lenaerts.
 G. Mariën, Exterlaar, 109, Berchem.
 Karel Meerbergen, prov. raadslid, Osystraat, 24, Antwerpen.
 M. Mertens, Cogels-Osylei, Berchem.
 Leo Michielsens-Van Beeck, schoolopziener, Cappellen.
 E. Moors, Floralei, Oude-God.
 M. Moors, onderwijzeres, Merxplas.
 P. J. Nuytemans, Klein Gooreind.
 A. Ooms, Viersel.
 V. Ortenzi, Oude Koornmarkt, 58, Antwerpen.
 J. Peeraer, oud-schoolhoofd, Zundert (Nederl.)
 Const. Peeters, Dorp, 174.
 Edward Peeters, Pyckestraat, 21, Antwerpen.
 Flor. Peeters, sigarenfabrikant.
 E. H. F. Peeters, pastoor, Oosterhout (Holland).
 Louis Peeters, Hoevenschebaan, 6-8, Cappellen.
 René Peeters, fotograaf.
 Fl. Pellaers, Kleine Beerstraat, 30, Antwerpen.
 L. Pellaers-Van Beeck, Doornboomstraat, Hove.
 Edw. Pourbaix, brouwer, Gooreind.
 A. Ribbens, onderwijzer.
 Victor Ribbens, Achterbroeck.
 Dr. L. Schöller, St. Pietersnieuwstraat, 37, Gent.
 Jos. Snepvangers, Lange Leemstraat, 73, Antwerpen.
 Willem Snepvangers, Dorp.
 Lod. Staepels, schilder.
 Frans Tiebos, Rudolfstraat, 11, Antwerpen.
 Louis Tiebos, Rudolfstraat, 9, Antwerpen.
 Eugene Van Beeck, gemeentesekretaris.
 Jul. Van Beeck, Handelslei.
 Wed. L. Van Beeck, Maarschalk Fochlaan, 88, Schaarbeek.
 Adr. Van den Buys, Dorpstraat.
 E. H. Dr. Van Dregt, pastoor, Nieuwmoer.
 E. H. Van Bueren, pastoor, Borsbeek.
 K. Van den Branden, brigadier der douanen.
 J. Van den Broek, gemeentesekretaris, Loenhout.
 E. H. A. Van den Heuvel, St. Pieterstraat, 1, Luik.
 Frans Van den Heuvel, Dorp.
 Henri Van den Heuvel, aannemer.
 Wed. J. Van den Heuvel en Kinderen, Hôtel « De Ster ».
 E. H. Lod. Van der Jonckheyde, leeraar, Hoogstraten.
 Prof. Dr. H. J. Van de Weyer, hoogl., Schreurevest, 29, Heverlee.
 Alf. Van de Wiele, Van Schoorstraat, 99, Schaarbeek.
 J. Van Elsacker, Duffelaerhof.
 E. H. J. van Genck, pastoor, Achtmaal-Zundert (Holland).
 V. Van Himbergen, gemeentesekretaris, Ravels.
 R. C. Van Mieghem, Villa Rika, Schooten-Koningshof.
 Frans Van Hoydonck, onderwijzer, Sint-Lenaerts.
 Frans Van Hoydonck-Hens, brouwer, Wernhout-Zundert (Holl.)
 Jozef Van Hoydonck, gemeentebediende.
 Wed. Van Laerhoven-Van Beeck, Gemeentepark.
 H. Vanmassenhove, ontvanger tolrechten.
 Van Horenbeeck, postmeester, Arendonk.
 Al. Van Oers, Rich. Neyberghlaan, 46, Brussel.
 J. van Poll, grafische Kunstinrichting, Rozendaal (Holland).
 Baron L. van Pottelsberghe de la Potterie, Melle.
 Barones L. van Pottelsberghe de la Potterie, kasteel « Sterbosch »
 A. Van Pul, rijksvecarts.
 E. H. J. Van Roey, onderpastoor, Esschen.
 Dirk Vansina, Markgravestraat, 14, Antwerpen.

F. Van Thillo, Handelslei.
 J. D. H. van Uden, Rijksstraatweg, 208, Haarlem (Holland).
 J. Van Uytbergen, du Fournestraat, 29, Berchem.
 J. Van Wyck, Vinkenstraat 30, Antwerpen.
 Mme. We. Th. Verellen, Posterijhof, Gooreind.
 Modest Verellen, wisselagent, Calmpthout.
 Ern. Verlooy, villa «'t Heibieke», Brasschaat-Polygeon.
 J. Verstraelen, Vrijheid, Hoogstraten.
 Al. Vervoort, Mutsaertstraat, 38, Antwerpen.
 Constant Vervoort, postontvanger.
 Fr. Wouters, Lessiusstraat, Brecht.

LEDEN :

Alf. Akkermans, Bleeken.
 J. Appelian, Van de Wiellei, 54, Brasschaat.
 F. Berkvens, koster, Gooreind.
 L. Bervoets, Van den Houte's lei, 3, Deurne.
 Alois Blommaert, onderwijzer.
 Corn. Boden, Westdoorn.
 Frans Boden, Westdoorn.
 D. Boen, Kerkeneind, Calmpthout.
 Louis Boeren, bakker, Ste-Mariaburg.
 Ach. Bosschaerts, onderwijzer.
 Fr. Bresseleers, onderwijzer, Eekeren-Donk.
 V. Breugelmans, Achterbrug, 220.
 J. Carpentier, Dorp.
 J. Chantrain, Handelslei.
 J. Cornelissen, Eikblokstraat, 19, Deurne.
 L. Cornelissen, Heyslagschebaan, Brasschaat.
 C. Cornelissens, Keieven, 192.
 Fr. Cornelissens, Bredabaan, 194.
 Jan De Clerck, onderwijzer, Schooten.
 E. H. Th. De Molder, pastoor, Oostmalle.
 E. H. F. De Ridder, pastoor, Hombeek.
 G. De Ridder, Architect, Lozanastr. 90, Antwerpen.
 R. De Roover, Heermanstraat, 5, Merxem.
 Dierckxens, Statiestraat, Esschen.
 J. Dupont, Augustijnenstraat, 21, Antwerpen.
 C. Elst, Van Vaerenbergstraat, 6, Berchem.
 Adr. Francken, Baan.
 L. Francken, Gasthuishoevestr. 25 Merxem.
 Mme E. Frison, Lange Van Peltstraat, 32, Antwerpen.
 Em. Goetstouwers, Calmpth. steenweg.
 J. Gommers, Noordheuvel, 42.
 Felix Goris, Dorp.
 J. Govaers, Korte Van Peltstraat, 15, Antwerpen.
 M. Haesaert, Kerkeneind, 73, Calmpthout.
 Jul. Hens, Dorp.
 Louis Hens, provinciaal raadslid, Pulderbosch.
 Jan Hertoghs, Handelslei.
 Alf. Herrygers, Kruisweg.
 Jan Herrygers, Paal.
 E. H. Kanunnik Jansen, O. P. archivaris der stad Turnhout.
 H. Kanora, Hofstraat, 33, Eekeren.
 C. Kerremans, Handelslei.
 W. Kohler, Deurne (Noord).
 E. H. Kanunnik J. Laenen, archivaris v. h. Aartsbisdom, Mechelen.
 M. Lambin, De Bomstraat 21, Antwerpen.
 E. H. J. Lauwereys, leeraar, Hoogstraten.
 Jan Leenaerts, Eikestraat, 9, Berchem.
 Jozef Leenaerts, Baan.
 E. H. J. Leys, Oude Baan.
 Louis Luyckx, Beersgat, 99.
 G. Meeusen, gemeentearchivaris, Esschen.
 Fr. Meeussen, melkerijbestuurder, Loenhout.
 M. Meylaerts, Posterijhof, Gooreind.
 Corn. Neys, Heiken.
 F. Nickmans, V. d. Wervestr. 61, Antwerpen.
 Fr. Oerlemans, Dorp,

E. J. Ossenblok, S' Mattheusstraat, 11, Borgerhout.
 Adr. Paelinckx, Oude Baan, 312.
 Jozef Paelinckx, Achterbrug.
 Frans Peeters, onderwijzer, Esschen.
 Jan Peeters, hovenier, Calmpthout.
 Jan Peeters, Processieweg, St. Lenaarts.
 K. Peeters, Dorp, 130.
 Maria Peeters, Begijnhof, Hoogstraten.
 E. H. Philippen, archivaris Commissie Openb. Onderstand, Antwerpen.
 P. Pieters, Kerkplaats, 307.
 Hendrik Pockelè, gemeentebediende.
 Louis Pockelè, trambediende.
 W. Poppelaars, Gooreind.
 E. H. Dr Floris Prims, archivaris, Antwerpen.
 A. Quiryne, Oud-Gooreind, 14.
 J. Roelen, Baan, 173.
 L. Schrijvers, provinciaal raadslid, Gooreind.
 E. Somers, Van Praetlei, 34, Merxem.
 E. H. L. Soons, Onderpastoor, Santhoven.
 Alfons Staepels, Kruisweg.
 Dr. R. Sterckens, De Bosschaertstraat, 245, Antwerpen.
 Fr. Stevens, Gooreind.
 L. Stroobant, Absheide, Beerse.
 Em. Torreele, Archivaris, Hoogstraten.
 A. Uleus, onderwijzer, Esschen.
 A. Van Cuyck, Ten Eekhovetlei, 10, Deurne.
 Frans Van den Bergh, Ginhoven.
 P. Van den Broeck, Hamme (O. Vl.).
 J. Van den Heuvel, Bredabaan, 73, Gooreind.
 Arn. Van de Put, Gooreind.
 Alf. Van der Jonckheyd, Dorp, 111.
 Corn. Van der Jonckheyd, Handelslei.
 Van der Smissen, Lange Loobroeckstraat, 220 Antwerpen.
 Cl. Vandoninck, onderwijzer, Meerhout-Gestel.
 A. H. van Dyck, Kerkpleinstraat, 3, Etterbeek.
 Dr. G. Van Dyck, geneesheer, Esschen.
 H. Van Dyck, brouwer, Loenhout.
 J. Van Tichelt, Bredabaan.
 L. Van Staay, A. Boelstraat, 128.
 Louis Van Geel, Dorp, 178.
 Fernand Van Gelder, Jean d'Ardennestraat, 50, Brussel.
 Em. Van Hoeydonck, Polderstraat, 194.
 K. Van Hoydonck, Beersgat.
 M. Van Hoydonck, Baan.
 J. Van Loon, Akkerveken, 7.
 C. Van Looveren, Noordheuvel, 43.
 Jozef Van Looveren, Baan, 95.
 Louis van Looveren, Breikelen.
 V. Van Nucten, landbouwingenieur, Esschen.
 Jozef Van Oevelen, Achterbroek.
 M. Verhoeven, Donckscheesteenweg, Brasschaat.
 Theofiel Verellen, brouwer.
 Corn. Vermeiren, Kl. Biest.
 Jan Verstraelen-Cox, Dorp.
 Karel Vervoort, bediende.
 Em. Vrancken, Scheepswerfstr. 21, Hoboken.
 R. Wagner, Lieve Vrouwstraat, 48, Eekeren.
 Alf. Wouters, notaris, Merxplas.